

GOEDEREN VAN DE PASTORIE

door Peter van den Elsen

In een vorig Gemerts Heem is "d'laaw pastorie" al eens uitvoerig besproken (1). In dat artikel werd alleen ingegaan op het pand dat de pastoor in vroeger tijden tot woning diende, en dát wordt heden ten dage ook verstaan onder het begrip pastorie. Van oorsprong duidde men echter daarmee alle goederen aan waaruit de pastoor inkomsten had. In dit artikel zal daarom worden ingegaan op de onroerende goederen, waarvan de baten ten goede kwamen aan de pastoor. Het goed dat de pastoor tot woning diende zal hierbij niet meer ter sprake worden gebracht (zie daarvoor (1)).

Buiten de woning van de pastoor waren er vóór 1737 drie boerderijen die tot de pastorie behoorden. Of zoals pastoor Gautius het zei (2):

"den pastor heeft drie kleyne hoefkens (...) ick sol anno-
 teren waarvoor sij uytgegeven en verhuert sijn, maer en
 sal niet weten te verclaeren hoeveel dat de pastor daar-
 voor kan genieten jaerlijcx, ter oorsaken dat het cleyne
 hoefkens sijn, men can ook maer arm pachters daer op be-
 koomen welcke dickwils niet sufficient sijn om te betalen"
 Zoals de pastoor al zegt, het gaat om drie kleine "hoefkes",
 te weten hoeve "De Stroom", hoeve "den Breemhorst" en hoeve
 "den Huybert". In 1737 werd een vierde hoeve aangekocht, en
 wel hoeve "den Hogen Aerle" (3). We bespreken ze hier ach-
 tereenvolgens.

Hoeve "De Stroom"

Vanaf welke tijd hoeve "De Stroom" tot de pastorie behoort,
 is niet bekend! In een register van 1732 wordt de hoeve ver-
 noemd als behorende onder de "pastorije" (4). Haar naam ont-
 leent ze waarschijnlijk aan "de Beek" (beter bekend als De
 Rips of Kasteel-Rips) die er in de buurt loopt. (Kan iemand me
 vertellen of de kerk in het gebied Kapelaanstraat-De Stroom-
 Kieboom een boerderij bezat?) Van het hoefke "De Stroom" zegt
 Gautius dat het verhuurd is voor 60 gulden, maar dat hij de huur
 van de oogst van 1731 nog niet heeft kunnen innen.
 In 1766 waren deze goederen toe aan restauratie zoals blijkt
 uit een uitvoerig taxatierapport van Benedictus van den Bergh.
 Voor hoeve "De Stroom" maakte hij het volgende lijstje:

De hoeve op den Stroom geleegeen toebehoorende aan de pastorie
 gevisiteert sijnde bevonden aan deselve hoognoodigh te weesen
 de volgende reparatien:

1. Twee nieuwe durpels ende eenen nieuwen deur-
raam met eene nieuwe deur, de welcke te samen
met arbeijds loon sullen kosten	4.15.00
2. Eenen nieuwen cruijsvenster-raam met sijne bin-
nen raamen en glase vensters, sullende kosten
met het noodig ijserwerck en arbeijds loon	20.00.00
3. Twee clooster raamen sullende met de glasen
ende houte vensters, ijser ende arbeijts loon
te saamen kosten	15.12.00
4. Vijf deur raamen binnens hujs, soo aen den
kelder aan twee kamerkens, koeijstall en grote
sullende met de deuren, ijserwerck en arbeijts
loon te saamen kosten	28.00.00
5. De ribben, plancken met de getraelde tot den
kelder met arbeijts loon	8.10.00

6. Den schoersten oft camine doorborsten sijnde ende soo krom overgebooght hangende dat den selven alle oogenblick staat in perijkel van te vallen, soo als alreeds het bovenste deel tusschen het strooijdack afgevallen ende met houte plancken aldaar, tot groot perijkel van brandt, gemakt is /: moet te gronde afgebroocken ende met steenen gansch nieuwe gemaakt worden als oock twee muijren tegens den westen ende suijden slagregens aen de welcken de leeme wanden niet kunnen wederstaen.

Hiertoe sullen noodigh sijn om te vermetzellen	
13.000 gebacke steenen ad 5 gulden het duysent	65.00.00
voor vracht der selve ad 30 stuyver per duij-	19.10.00
voor kalck	22.00.00
voor arbeijds loon	50.00.00
	<u>233.07.00</u>

(opm. 233 guldens, 7 stuivers, 0 centen)

Uit een register van de pastorie, opgemaakt in 1768, blijkt dat "het hujs de Stroom" nog steeds werd verhuurd voor zestig gulden. De pastoor merkte daarbij op, dat de bouwmaterialen en reparatiekosten voor de noodzakelijke reparaties wel zeker van drie jaar de huur zouden vergen (5).

Hoeve "Den Breemhorst"

Samen met hoeve "De Stroom" schijnt hoeve "Den Breemhorst of den Breemacker" tot één van de oudste goederen van de pastorie te behoren. Deze hoeve werd verpacht voor vijftig gulden per jaar, waarvan één gulden ten goede kwam aan de Gemertse kerk. Pastoor Gautius schrijft in 1732 over de pachter van deze hoeve dat deze al enige jaren "de bet was gebleven". De niet betaalde huur bedroeg tussen de vier à vijf honderd gulden, waarvan de pastoor niet wist hoe hij deze zou moeten bekomen. Ook van dit goed werd in 1766 een taxatie van de restauratiekosten gemaakt (6):

De hoeve den Breemhorst genaamt ende aan de pastorie gehoorrende gevisiteert ende bevonden deselve in seer slechten staat waertoe noodig souden sijn de volgende reparatien:

1. Eenen nieuwen voorste deur-raam met deur gehengen nagels ende slott, met een glasvinsterken sullende kosten met den arbeijtsloon	10.00.00
2. Twee kleijne raamkens met haar toebehoortens	9.00.00
3. Vier deur raamen binnenshujs met de vier deuren haar gehengen, nagels en arbeijts loon	22.00.00

4. De cap van 't hujs met de stijlen ende balcken gesoncken sijnde moeten opgewonden ende met steenen muijr worden ondermetselt.
Item den camine ofte schoorsteen gerepareert ende bijnaer half boven tusschen het strojldack met steenen opgetrocken en gemetselt worden in plaatse van de plancken waar mede den selven aldaar, niet sonder perijckel van brandt gemaakt is, allen 't welck aan arbeijts loon sal kosten ten minste	25.00.00
5. De buijte muijren tegen de west ende suijden slagheeregens sullen aan metsel-loon kosten waer toe 12.000 gebacke steenen noodig sijn ad 5 gulden per dujsent	30.00.00
voor vragt ad 30 stuiver per dujsent	60.00.00
voor kalck	18.00.00
	20.00.00
6. Voor ribben en plancken, nagel en getraelde tot den kelder met arbeijts loon	<u>9.00.00</u>
	<u>203.00.00</u>

(203 guldens, 0 stuivers en 0 centen.)

7. De scheure (schuur) van die hoeve is in soo slechten staat dat men niet en siet hoe deselve tot bestendigheijt te reparereen, ten zij met grootere kosten als sij weert soude sijn daeromme is maar wat te lappen met weijnige kosten.

Het huis werd in 1768 verhuurd aan Toni Huberts, doch ook nu had de pastoor moeilijkheden met het innen van de huur. Wat Toni Huberts misdaan had is me niet bekend, maar zeker is dat hij samen met zijn huisvrouw vanaf augustus 1766 meer dan honderd dagen op het kasteel in het gevang zat. Hierdoor waren de beesten en de akkers geheel verwaarloosd, waardoor Toni Huberts een arm man was geworden. In een brief van 24 maart 1767 schreef pastoor Ecrevisse nog aan de secretaris van de Landcommandeur: "dat Bertha, de huisvrouw van Toni Huberts, nog verplicht werd om "dry weeken op 't casteel water en broodt te eten en daer en boven alle costen van de executie te betalen". Toni Huberts was hierdoor in totaal 126 gulden en 12 stuivers schuldig en daarboven nog de huur van 1768 (7).

Volgens mijn informatie moet hoeve "Den Breemhorst" later bij de kerkgoederen gevoegd zijn en zou het gaan om de boerderij van Penninx bij de Paashoeve (8).

Hoeve "Den Hogen Aarle"

Zoals nu ook nog het geval is, werd ook in vroeger tijden, wanneer men de belasting niet betaalde, het onroerende goed verkocht. Dit gebeurde ook met "Hoeve den Hogen Aarle". In

1737 verkoopt Jan Willem Penninx als verantwoordelijk borge-meester deze hoeve aan pastoor Wilhelmus Thijssen, ten behoeve van de pastorie. Het goed werd omschreven als: "een hoeve en een weiland Cortenshoff geheten, gelegen op Hogen Aerle". In 1768 werd "'t huys den Hoogen Aler" verhuurd aan Hendric van den Vossenbergh voor 27 gulden (9).

Er rest nog één hoeve: "den Huybert". Het beschrijven van deze hoeve is echter minder eenvoudig omdat ze in het verleden zo vaak verward is met de woning van de pastoor die in de nabijheid was gelegen. Omdat een en ander weerlegd zal moeten worden kom ik er uitvoeriger in een volgend Gemerts Heem op terug!

NOTEN:

- (1) Peter van den Elsen, D'aaw pastorie, Gemerts Heem Jrg.20,1978, p.75-81.
Indertijd werd ik geattendeerd op het feit dat ook andere huizen in Gemert in aanmerking zouden komen voor een benaming "Aaw pastorie". Zo vertelde me Marinus de Wit dat hij wel 'ns had horen vertellen dat 'n boerderij op De Stroom en 'n boerderij op De Paashoef als pastorie zouden hebben gediend.
Uit dit artikel zal blijken datop de Stroom en op Paashoef goederen lagen die behoorden tot wat men zou kunnen noemen het "fonds" van de pastorie, en dat die goederen - zoals blijkt uit mijn onderzoek - altijd werden verhuurd en dus nimmer fungeerden als woning van de pastoor.
- (2) Rijksarchief Den Bosch (RA-DB) - Kommanderij Archief Duitse Orde (KADO) Gemert, Hfdst.IX 2a inv.nr.36.
- (3) RA-DB, KADO Gemert inv.nrs.36 en 37(Hfdst.IX 2a)
- (4) idem inv.nr.36.
- (5) Ad Otten, De Rips en de Beek, Gemerts Heem Jrg.22, 1980, p.109-119.
RA-DB, KADO Gemert hfdst.IX 2a - inv.nr.44 en 48 f.250. Hoeve De Stroom werd in 1768 verhuurd voor 60 gulden aan Nicolaas van der Sanden.
- (6) RA-DB, KADO Gemert hfdst.IX 2a - inv.nrs. 36 en 44.
- (7) RA-DB, KADO Gemert hfdst.IX 2a - inv.nr.48 f.251; inv.nr.46 brief dd.24-3-1767.
- (8) Van de goederen van de pastorie vind ik na 1800 niets meer! Bij de Paashoeve lag een hoeve behorend tot de pastorie, zie hiervoor KADO Gemert inv.nr.1045 onder Paashoeve, waar staat: "De goederen van de pastoorij zijn schuldig aan belasting 2 gld & 12 stuivers en Jan Peters, een boer, betaalt voor gebruik 1 stuiver en 8 duiten. In de schepenprotokollen (R118 , ca.1650) lezen we dat er 6 lopense woeste grond wordt aangekocht ten behoeve van de pastoorij van Gemert.
- (9) RA-DB, KADO Gemert, hfdst.IX 2a, nrs.37 en 48(f.252);
RA-DB, Gemert R136 (2-6-1737) waarin wordt genoemd: "een huys, hoff en aangelagh groot 2 lopense en 10 roede op Hogen Aele."

